

Oponentský posudek disertační práce
Tomáše Kubalíka: Situace jako pedagogický problém
(Příspěvek k filozofii výchovy) 136 stran

Disertační práce Tomáše Kubalíka je nesporně zajímavým pokusem nahlédnout oblast aspektu situací ve výchově z pohledu filozofie. Autor se přitom pokouší problematiku situací řešit i z hlediska využití jejich teorie pro pedagogický proces.

Pojetí práce T.Kubalíka se opírá především o analýzu filozofických koncepcí, které se dotýkají zkoumaného problému situací. Tak základním východiskem pro autora je filozofie Heideggera, ale i Husserla, Patočky, Grahamové a dalších.

Stranou jeho pozornosti jsou jiné, zejména psychologické a pedagogické aspekty popisovaného problému. Tak už v úvodu (na str.3) autor vyslovuje velmi spornou myšlenku, že práce Oldřicha Mikšíka a Jaroslava Hlavsy ve spolupráci s Martou Langovou, nejsou systematickými pojednáními o problematice situací, ale spíše „postřehy, které s pedagogikou souvisí jen vzdáleně.“ Ve skutečnosti mají práce a výzkumy těchto autorů k problematice situací a jejich využití v pedagogickém procesu mnohem blíže, než některá obecná východiska filozofů, o něž se T.Kubalík opírá. Ostatně je třeba konstatovat, že dalším textu autory, které v úvodu hodnotí kriticky, nejednou cituje a o jejich texty se opírá.

Už v úvodu tedy autor posuzované disertační práce naznačuje směřování své studie.

Škoda, že díky tomuto základnímu postoji k posuzované problematice zůstaly mimo jeho pozornost některé klíčové aspekty zkoumané oblasti situací, jako např. vliv osobně významných situací na vývoj osobnosti, kdy při oslovení situací referenčního rámce Ega, dochází k řetězci situací obdobných, které jedinec zpravidla sám vyhledává a v nichž se upevňují jeho postoje, ale i formují jeho osobnostní rysy. To je z hlediska pedagogiky velice významný problém.

Z hlediska autorova pojetí práce je nesporně přínosná kapitola Základní rysy lidské existence (existenciály), která je napsána jistě zajímavě a kompetentně, ale oponentovi poněkud uniká smysl jejího zařazení do práce o situaci v lidském životě. Možná to autor při obhajobě objasní.

Teprve další kapitola se již plně věnuje problematice situací a jejich klasifikaci. Možná, že by při hledání různých kritérií pro jejich třídění bylo užitečné od sebe oddělit objektivní charakter situace a její vnímání subjektem. Obojí má svůj význam pro další působení konkrétní situace.

Pokud jde o třídění situací, tak autor volil jednu z více možných variant a snaží se jednotlivé roviny situací použít zejména z hlediska komunikace a interakce. Zabývá se i otázkou rolí, v nichž jednotliví účastníci sledovaného procesu vystupují.

Tato část, která již vstupuje do oblasti využití sociálních situací v pedagogickém procesu, poskytuje v podstatě adekvátní informaci o komentované problematice, Z hlediska zařazení do textu o pedagogické situaci má jistě své místo i pasáž o hře.

Zajímavá je kapitolka o tzv.situovaném učení. S tématem má ale opět souvislost jen okrajovou danou názvem tohoto typu učení. Ve skutečnosti z textu vyplývá, že jde o již starší, leč nově nazvaný problém propojení výukového procesu s praxí, Této problematice a tzv.tacitním vědomostem věnuje autor pozornost v závěrečné části své práce,

Mám-li závěrem zhodnotit posuzovanou disertační práci T.Kotalíka Situace jako pedagogický problém, musím konstatovat, že autor se nesporně vypořádal s filozofickými aspekty zkoumané problematiky. Ne vždy se mu ale podařilo je propojit s psychologickými a pedagogickými pohledy na věc. Z hlediska formálního práce splňuje požadavky na tento typ atestu. Snad jen by číslování kapitol, které v některých případech nejsou jasně propojeny, pomohlo k lepší orientaci čtenářů. K práci je přiložena i rozsáhlá bibliografie.

Přes určité výhrady obsažené v posudku doporučuji posuzovanou práci k obhajobě.

V Praze dne 22.5.2011

Doc.PhDr.Jiří Pelikán, CSc
oponent